

Adatok a borsodi Bükk gerinces-faunájához.

Irta: **Vásárhelyi István.**

(4., befejező közlemény.)

HÜLLŐK. (REPTILIA.)

I. GYÍKOK. (LACERTILIA.)

LÁBATLANGYÍKOK. (ANGVIDAE.)

Törékeny gyík. (*Anguis fragilis* L.) Az egész Bükkben közönséges. A közszájon forgó neve „Rézkígyó”. Sajnos, ahol találják, el is pusztítják. Lelőhelyeim: Lillafüred, Hámor, Garadnavölgy, Csanyik, Vár-völgy, Hollósetető, Bekény, Pénzpaták, Ó-, Új-, Répáshuta, Felsőtárkány és Eger.

NYAKÖRVÖS GYÍKOK. (LACERTIDAE.)

Zöldgyík. (*Lacerta viridis* Laur.) Inkább a gazdaságilag művelt széleken fordul elő. Lelőhelyeim: Csanyik, Diósgyőr, Kékmező, Lator, Mályinka, Dédes és Vár-völgy.

Mezei gyík. (*Lacerta agilis* L.) A legközönségesebb bükki gyík. Úgy, hogy leelőhelyeit külön nem is sorolom fel. A rozsdaszínű hátsávos változatával együtt, mindenütt megtalálható.

Faligyík. (*Lacerta muraris* L.) A kőgorgetegeseken, napnak kitett, kopár sziklákon mindenütt közönséges. Lelőhelyeim: Molnárszikla, Szeleta, Fehérkő, Szomorú, Ómasa, Hollósetető, Répáshuta, Újhuta, Vásárhely, Óhuta, Köpüs, Háromkút, Szilvásvár, Dédes, Odvaskő, Kemesnye és Szalajka. A nagyvisnyói Zobo-hegyen 1936. VI. 29.-én pedig *Sátori J. dr.* gyűjtötte.

VAKONDOKGYÍKOK. (SCINCIDAE.)

Magyar-gyík. (*Ablepharus pannonicus* Fitz.) Egerből a faunakatalógus említi, hol *Entz* észlelte. Ezen az alapon vettem föl a faunajegyzékbe. Én, bár sokat kerestem, de sohasem találtam.

II. KÍGYÓK. (OPHIDIA.)

SIKLÓK. (COLUBRIDAE.)

Vízi-sikló. (*Tropidonotus natrix* L.) Patakok, tavak mellett, vize-nyős réteken, legelőkön mindenütt közönséges. Lelőhelyeim: Diósgyőr, Hámor, Lillafüred, Bekény, Lator, Kács, Felsőtárkány, Szilvásvár, Bélapátfalva, Dédes, Mályinka, Nagyvisnyó, Garadna, Csanyik, Felsőforrási és Vár-völgy.

Kockás-sikló. (*Tropidonotus tessellatus* Laur.) Ritkább az előbbinél. Magam egy példányt gyűjtöttem 1936. VII. 9.-én, a latori langyos vízű patakából. 1936. VI. 27.-én pedig a bánvölgyi patakából és 1939. V. 2.-án a Görömböly-tapolcai melegvízből *Sátori J. dr.* gyűjtötte.

Erdei-sikló. (*Coluber longissimus* Laur.) A leggyakoribb kígyó. A Bükk minden részében megtalálható.

Sima-sikló. (*Coronella austriaca* Laur.) Köves, sziklás, ritkán benőtt bozotos, kopár oldalak lakója. Igen gyakran összetévesztik, az itt nem is élő viperával, s nem egyszer hatalmas riadalmat is okozott már támadó természetével. Lelőhelyeim: Molnárszikla, Mélyvölgy, Szeleta, Szent István, Fehérkötető, a lillafüredi, szomorúi kőbányák, köpüsi- és háromkúti sziklák, a dédesi várhegy és Hollósetető.

HÜLLŐK (REPTILIA) ÖSSZESÍTÉSE:

I. GYÍKOK. (REPTILIA.)

1. Lábatlangyíkok. (*Angvidae.*) 1.
2. Nyakörves gyíkok. (*Lacertilie.*) 3.
3. Vakondogyíkok. (*Scincidae.*) 1.

II. KÍGYÓK. (OPHIDIA.)

1. Siklók. (*Colubridae.*) 4.

Összesen: II. rend (*Ordo*), 4. család (*Familia*), 9. faj (*Species*).

KÉTÉLTŰEK. (AMPHIBIA.)

I. BÉKÁK. (ANURA.)

VIZI-BÉKÁK. (RANIDAE.)

Kecskebéka. (*Rana esculenta* L.) A bükki tavakban közönséges. Lelőhelyeim: Diósgyőr, Lillafüred, Jávorkút, Szentlélek, Andókút, Szilvásvár, Királykút és Felsőtárkány.

Tavi-béka. (*Rana ridibunda* Pall.) 1939. III. 20.-án a garadnai halköltőnél levő tavakból, VII. 21.-én pedig a hákori tóból gyűjtöttem több példányt.

Gyepi-béka. (*Rana temporaria* L.) Lelőhelyeim: hákori tó, garadnai halköltő, Jávorkút, háromkúti völgy és Szentlélek.

Erdei-béka. (*Rana agilis* Thom.) A legközönségesebb barnabékája a Bükknek. Tavasszal a vizeken és azok mellett, míg nyáron az erdőben találjuk. Lelőhelyeim: Csanyik, Hámor, Lillafüred, Hollóstető, Bekény, Újhuta, Felsőtárkány, Szilvásvár és Garadnavölgy.

LEVELIBÉKÁK. (HYLIDAE.)

Levelibéka. (*Hyla arborea* L.) Vizek mellett s vizenyős helyeken mindenütt előfordul. Ha magát az állatot nem is látjuk, jellemző hangját gyakran hallhatjuk. Lelőhelyeim: Lillafüred, Jávorkút, Garadnavölgy, Csanyik, Szilvásvár, Dédes és Várvölgy.

ÁSÓBÉKÁK. (PELOBATIDAE.)

Ásóbéka. (*Pelobates fuscus* Laur.) Egy példányát gyűjtöttem, 1932. IV. 6.-án Diósgyőrben. (Herman-telepi pocsolyából.)

VARANGYOSBÉKÁK. (BUFONIDAE.)

Barnavarangy. (*Bufo vulgaris* Laur.) Igen közönséges. Különösen tavasszal, párzási időben tűnik szembe, mikor nagy tömegben mászkál valami ivásra alkalmas pocsolya, vagy tó felé. Nyári esőzések után, alkonyatkor az utakon, tisztásokon mozog.

Zöldvarangy. (*Bufo viridis* Laur.) Az előbbinél ritkább, de azért van belőle elég. Téltre pincékbe vermekbe húzódik. Legtöbbet ebből is párzáskor látni. Lelőhelyeim: Diósgyőr, Lillafüred, Garadnavölgy, Hollóstető, Újhuta, Mályinka, Dédes, Nagyvisnyó, Szilvásvár és Felsőtárkány.

KORONGNYELVŰEK. (DISCOGLOSSIDAE.)

Vöröshasú-unka. (*Bombinator igneus* Laur.) Mindenütt, ahol csak egy kis állandó pocsolya van, közönséges. Legtöbbször csupán jellemző hangjáról vesszük észre. Lelőhelyeim: Görömböly-Tapolca, Kékmező, Hollóstető, Felsőtárkány, Hámori-tó, Csanyik, Garadnavölgy, Várvölgy és Szilvásvár.

II. FARKOS KÉTÉLTŰEK. (URODELA.)

SZALAMANDRAFÉLÉK. (SALAMANDRIDAE.)

Foltos-szalamandra. (*Salamandra maculosa* Laur.) Mindenütt közönséges. De csak tavasszal, szaporodási időben s eső után kerül kifejlett állat szemelé. Kopoltyús lárváit nyáron az összes bükki forrásokban megtaláljuk. Nyári eső után sokszor hihetetlen számban mászkál az utakon. 1933-ban tudományos célra gyűjtve, egy óra alatt Lillafüreden 100 darabot szedtem össze.

Nagy-göte. (*Molge cristatus* Laur.) 1938. V. 6.-án Diósgyőrből gyűjtöttem hat példányt. Inkább a szélek vizeiben fordul elő.

Kis-göte. (*Molge vulgaris* L.) 1936. IV. 14.-én Szilvásváradon, Nagyviznyón, 1937. V. 2.-án pedig Lillafüreden gyűjtötte Satori J. dr.

Alpesi-göte. (*Molge alpestris* Laur.) 1928-ban a szentléleki forrásból, 1931-ben a királyikúti zombolyból és 1937-ben a felsőtárkányi földszakadasi völgyből gyűjtötte Kerekes J. dr. 1933. V. 28.-án én a Kecsebarlang patakjából kettőt, 1935. VI. 18.-án pedig az andókúti tóból 8 darabot gyűjtöttem.

KÉTÉLTŰEK (AMPHIBIA) ÖSSZESÍTÉSE:

I. BÉKÁK. (ANURA.)

1. Vizi békák. (<i>Ranidae</i> .)	4.
2. Levelibékák. (<i>Hylidae</i> .)	1.
3. Ásóbékák. (<i>Pelobatidae</i> .)	1.
4. Varangyosbékák. (<i>Bufo</i> <i>nidae</i> .)	2.
5. Korongnyelvűek. (<i>Discolossidae</i> .)	1.

II. FARKOS KÉTÉLTŰEK. (URODELA.)

1. Szalamandrafélék. (<i>Salamandridae</i> .)	1.
--	----

Összesen: II. rend (*Ordo*), 6. család (*Familia*), 13. faj (*Species*).

HALAK. (PISCES.)

I. KÖRSZÁJÚAK. (CYCLOSTOMI.)

INGOLAFÉLÉK. (PETROMYZONTIDAE.)

Pataki ingola. (*Petromyzon planeri* Bloch.) 1933. V. 1.-én a Szinva alsó szakaszából kaptam egy példányt. Ugyanazon a helyen 1934. nyarán is fogtak még két példányt.

II. LÁGYSZÁRNYÚAK. (ANACANTHINI.)

PISZTRÁNGFÉLÉK. SALMONIDAE.)

Sebes-pisztráng. (*Trutta fario* L.) A Szinvában, Garadnában és hámori tóban őshonos. Régebben hatalmas példányokká fejlődött. Ismert legnagyobb súlya 14, 12,5, 12 kg. A kultúra bevonulásával járó patak-szabályozások után már ilyen rekordnagyságúak nincsenek. Ma már az 1—2 kg-osak is ritkák. 1933. óta a Garadnavölgyben fölépült halköltőből kikerülő ivadékkal szaporítják az állományt. Ma már a piros pettyes mellett, a tisztán feketepettyű, skót-pisztráng is előfordul. Ez a znióvár-aljai ikrával került ide.

Unger pisztrángja. (*Trutta ungeri* Vásárhelyi.) Ez a leírtam új faj a várvölgyi s a szilvásvárad patakokat lakja. Hogy az előbbivel nem azonos, már 1937-ben tudtam. Külsején kívül legbiztosabb megkülönböztető jele, hogy a *Trutta fario*-val nem keresztezhető. Az 1939. évi ivás alatt 10.000 drb. ikráját szereztem. Így kilátás van rá, hogy a lillafüredi vizekben is meghonosodik ez a gyönyörű színezetű pisztráng.

Szivárványos-pisztráng. (*Trutta iridea* Gibs.) 1910 körül telepítették be znióváraljai származású ikrával, a Hámori tóba, Szinvába, Garadnába. 1937-ben lillafüredi származású ivadékkal a vár völgyi patakban is meghonosították. Itt is s Lillafüreden jól tenyésztik. A garadnai halköltőnél ezt is keltezzük s évről-évre kihelyezett ivadékkal iparkodunk az állományt szaporítani. A legnagyobbak 1—2 kg. súlyúak.

CSÍKFÉLÉK. (ACANTHOPSIDAE.)

Réticsík. (*Misgurnus fossilis* Günth.) A Hámori tóba magától települt be. Itt hatalmas, 35—40 cm-es példányokat találunk. A diósgyőri vártóban őshonos, de csak rendes, ujjnyi nagyságúra fejlődik. A létrási, jávorkúti tavakban 1930—31-ben telepítették a Hámori tóból s a nyír-egyházi Sóstóból.

Kövicsík. (*Nemachilus barbatus* Günth.) Szendrei említi először a Szinva alsó szakaszából. Itt én is gyűjtöttem több példányban, 1933 és 1939 nyarán.

Vágócsík. (*Cobitis teania* L.) Szendrei említi a Szinva alsó szakaszából.

PONTYFÉLÉK. (CYPRINIDAE.)

Ponty. (*Cyprinus carpio* L.) A diósgyőri vártóban a vadponty őshonos. A tükörpontyot telepítették. A létrási- és járomkúti tavakban a vad-, nemes- és tükörpontyot 1929—30-ban telepítették be. Ugyancsak betelepítették a felsőtárkányi tóba is. A Hámori tóba 1936. IV. 16.-án 23 pikkelyes nemes- és 24 tükörpontyot, összesen 23,5 kg súlyban telepítettem. A telepítés sikerült s a fejlődés olyan jó, hogy ma már 5—7 kg-os példányokat is fogunk.

Kárász. (*Carassius vulgaris* Nilss.) A diósgyőri vártóban őshonos. A létrási és jávorkúti tóban telepítették.

Compó. (*Tinca vulgaris* Cuvier.) A diósgyőri vártóban őshonos. A létrási- és jávorkúti tavakban telepítették. A Hámori tó 1939.-i lecsapolásánál sok egyéves ivadék került szem elé. Tehát itt is meghonosodott. Mesterségesen ide sohasem telepítették.

Petényi-márna. (*Barbus petényi* Heckel.) Szendrei a Szinva alsó szakaszából említi.

Fenekjárom-küllő. (*Gobio fluviatilis* Cuvier.) Szendrei a Szinvából említi. A jávorkúti és létrási tavakba telepítették. A szilvásváradi-, vár völgyi-, latori-, kácsi patakokban, a diósgyőri vártóban és a görömbölyi melegvízi tóban őshonos. A Hámori tó 1939.-i lecsapolásakor sok ivadékot találtam. Tehát már ide is betelepítették. Mint kitünő pisztráng-táplálék, a Hámori tó faunájában, határozottan nyereség.

Szivárványos-ökle. (*Rhodeus amarus* Bloch.) A létrási és jávorkúti tavakba betelepítették. Itt tenyérszerű nagyságúra nőtt meg. Mivel azonban kagyló nincs, nem szaporodik.

Szélhajtó-küsz. (*Alburnus lucidus* Heck.) A létrási és jávorkúti tavakban telepítették. A görömböly-tapolcai tóban őshonos.

Kurta-baing. (*Leucaspis delineatus* Sieb.) A létrási és jávorkúti tavakban telepítették.

Pirosszemű-kele. (*Scardinius erythrophthalmus* L.) Szendrei a Szinva alsó szakaszából említi. A diósgyőri vártóban őshonos. A létrási és jávorkúti tavakban telepítették.

Veresszárnyú-koncér. (*Leuciscus rutilus* L.) Szendrei a Szinva alsó szakaszából említi. A diósgyőri vártóban őshonos.

Rúrge-cselle. (*Phoxinus laevis* Agassi) A Szinvában, Garadnában és szilvásváradi patakokban, a Hámori tóban őshonos. A létrási és jávorkúti tavakban telepítették. 1931-ig a Hámori tóban milliós tömegekben élt s elsőrendű pisztrángtáplálékkul szolgált. Ezóta száma igen meg-

fogyott. De nemcsak itt, hanem a patakokban is. Úgy, hogy ma már ritkaságszámba megy.

SÜGÉRFÉLÉK. (PERCIDAE.)

Csapósügér. (*Perca fluviatilis* L.) A létrási tóban 1929-ben telepítették be, ahol 1—1.5 kg-osra is megnőtt. 1938 nyarán a Hámori tóból fogtunk egy 30 dkg-os példányt.

Fogassüllő. (*Lucioperca sandra* Cuv. et Val.) Szendrei a Szinvából említi. 1933-ban a Hámori- és létrási tóban történt ikráival telepítési kísérlet, de nem sikerült.

HALAK (PISCES) ÖSSZESÍTÉSE:

I. KÖRSZÁJÚAK. (CYCLOSTOMI.)

Ingolafélék. (*Petromyzontidae*) 1.

II. LÁGYSZÁRNYÚAK. (ANACANTHINI.)

Pisztrángfélék. (*Salmonidae*) 3.

Csíkfélék. (*Acanthopsidae*) 3.

Pontyfélék. (*Cyprinidae*) 11.

Sügérfélék. (*Percidae*) 2.

Összesen: II. rend (*Ordo*), 5. család (*Familia*), 20. faj (*Species*).

IRODALOM:

A. Balogh A., Bárány L., Berényi V., Bérczy K., Bolkay M., Dörning H. dr., Enyedí J., Földváry M., Greschik J. dr., Herman O., Imecs B., Kovács E., Kolosváry G. dr., Mauks K. dr., Márki S. dr., Molnár I., Nagy J. dr., Nagy L., Nagy J., Navrátil D. dr., Poczer M., Petrik O., Sátorí J. dr., Sebős K. ifj., Schenk J., Szalay B. dr., Szendrei J. dr., Szet J., Szeöts B., Szeöts B. id., Szurmay S. br., Ujhelyi I., Vásárhelyi I., V. Nagy I., Vilics F., Warga K., Wagner J. dr. és Wittenberger J. közleményei az „Állattani Közlemények, „Aquila“, „A Természet“, „Barlangvilág“, „Büvár“, „Erdészeti Lapok“, „Halászat“, „Hurbertus“, „Köcsag“, „Kárpát-Egyesület Evkönyve“, „Magyar Erdész“, „Magyar Vadászujság“, „Nimród“, „Természetudományi Közöny“, „Sporthorgász“ és „Túristák Lapja“ c. folyóiratokban.*

*

Beiträge zur Wirbeltierwelt des Bükk-Gebirges. (Schluss.) Von I. Vásárhelyi.

Die Liste ist das sehr nennenswerte Ergebnis 10-jähriger emsiger Sammlerarbeit. Die aufgezählten Wirbeltiere — insgesamt 294 Arten — wurden grösstenteils vom Verfasser selbst beobachtet, einige erstmal von ihm im Komitat Borsod vorgefunden. Das umfangreiche Quellenmaterial diente eher nur zur Ergänzung der Zusammenstellung.

*

Contributions à l'étude de la faune des vertébrés des Monts Bükk. (Fin.) Par I. Vásárhelyi.

L'énumération est le fruit de dix ans de travail collectionneur; plusieurs espèces ont été observées pour la première fois par l'Auteur.

*

Contributions to the Vertebrate Fauna of the Bükk Mountains. (Final part.) By I. Vásárhelyi.

The enumeration is the result of 10 year's work of collection. Some of the species were first observed by the author.

* A több oldalra terjedő részletes felsorolástól helyszüke miatt el kellett tekintenünk. (Szerk.)